

ні та за кордоном / Р.І. Антонюк // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – К., 2004. – Вип. 35. – С. 40–50.

3. Библер В.С. Две культуры. Диалог культур / В.С. Библер // Вопросы философии. – 1989. – № 6. – С. 31–32.

4. Веневцева Є.В. Актуальність дослідження проблеми виховання білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних закладів / Є.В. Веневцева // Підготовка майбутніх керівників навчальних закладів до інноваційного управління. Наукова мобільність у програмі «Горизонт 2020» (дії Марії Складовської-Кюрі) : матеріали Всеукр. семінару з міжнар. участю (Полтава, 8 жовтня 2013 р.). – К. ; Полтава, 2013. – С. 11–12.

5. Приходченко К.І. Творче освітньо-виховне середовище навчального закладу : [навчаль-

ний посібник] / К.І. Приходченко. – Х. : Основа ; Тріада, 2007. – 160 с.

6. Кульневич С.В. Педагогика самоорганизации: феномен содержания : [монография] / С.В. Кульневич. – Воронеж, 1997. – 235 с.

7. Роганова М.В. Культурологічні аспекти виховання студентів вищих навчальних закладів / М.В. Роганова // Духовний розвиток особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. праць / Східноукраїн. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2012. – Вип. 5(52). – С. 107–112.

8. Таланчук Н.М. Системно-синергетическая философия как методология современной педагогики / Н.М. Таланчук // Magister. – 1997. – № 10(СВ). – С. 32–41.

9. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация : [учебное пособие] / С.Г. Тер-Минасова. – М. : Слово, 2000. – 264 с.

УДК 378.011.3–051:651.4/9

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ищенко В.С., аспірант кафедри педагогіки
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті на підставі аналізу наукових джерел і вивчення практичного досвіду схарактеризовано навчально-методичне забезпечення формування аналітичної компетентності в майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. Визначено принципи й критерії відбору навчального матеріалу, навчально-методичних посібників та інтернет-ресурсів, форм і методів, що забезпечують формування аналітичної компетентності майбутніх фахівців означеного профілю.

Ключові слова: аналітична компетентність, майбутній фахівець із документознавства та інформаційної діяльності, принципи й критерії навчально-методичного забезпечення, діагностичний інструментарій.

В статье на основании анализа научных источников и изучения практического опыта охарактеризовано учебно-методическое обеспечение формирования аналитической компетентности будущих специалистов по документоведению и информационной деятельности. Определены принципы и критерии отбора учебного материала, учебно-методических пособий и интернет-ресурсов, форм и методов, обеспечивающих формирование аналитической компетентности будущих специалистов указанного профиля.

Ключевые слова: аналитическая компетентность, будущий специалист по документоведению и информационной деятельности, принципы и критерии учебно-методического обеспечения, диагностический инструментарий.

Ischenko V.S. EDUCATIONAL-METHODICAL SUPPORT FOR ANALYTICAL COMPETENCE FORMATION OF THE FUTURE SPECIALIST ON DOCUMENTATION AND INFORMATION ACTIVITY

The article, based on the analysis of scientific sources and the study of practical experience, characterizes the educational-methodical support for analytical competence formation of the future specialist on documentation and information activity. The principles and criteria for educational material selection, teaching aids and Internet resources, forms and methods ensuring the formation of analytical competence of future specialists of the specified profile are determined.

Key words: analytical competence, future specialist on documentation and information activity, principles and criteria of educational support, diagnostic tools complex.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтенсивною інформатизацією, що є чинником та умовою суттєвих змін у всіх сферах

життєдіяльності людини. Тенденції розвитку в економіці формують соціальний запит на фахівців, здатних не лише збирати, накопичувати, класифікувати й зберігати ін-

формацію, а й критично опрацьовувати, використовувати, поширювати її. Відповіддю на означений запит в освітній сфері став напрям підготовки фахівців із документознавства й інформаційної діяльності, які можуть бути затребуваними в управлінні організаціями та персоналом, менеджменті, маркетингу тощо.

Глобалізаційні процеси і стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій суттєво змінюють пріоритети діяльності людини, що вимагає швидких, прагматичних, ефективних рішень в умовах невизначеності й кризових явищ. Тому аналітика, аналітична діяльність стає критерієм якості життя кожного громадянина та держави загалом, а в професійному житті перетворюється в провідну особистісну якість фахівця. Це актуалізує питання формування аналітичної компетентності в майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності, особливо аспект відповідного навчально-методичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової, навчально-методичної й методичної літератури свідчить про інтерес, що зростає, до аналітичної компетентності та її формування у фахівців різних напрямів діяльності. Зокрема, це наукові й науково-дослідні роботи таких вітчизняних і зарубіжних учених, як І. Абрамова, О. Гайдамак, Н. Зінчук, Є. Карпенко, О. Кошова, Н. Лобач, Т. Медведєва, О. Назначило, В. Омельченко, Л. Петренко, Л. Половченко, Н. Сляднева, А. Трофименко, В. Ягупов та інші.

Окремим аспектам питання формування аналітичної компетентності в майбутніх фахівців із документознавства й інформаційної діяльності присвячено роботи таких вітчизняних дослідників і практиків, як В. Варенко, С. Григораш, А. Ліпінська, І. Захарова та Л. Філіпова й інші. Однак питання навчально-методичного забезпечення формування аналітичної компетентності означеного напрямку підготовки практично залишається не дослідженим.

Постановка завдання. Мета статті – виокремлення й обґрунтування навчально-методичного забезпечення процесу формування аналітичної компетентності в майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналітична компетентність майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності розглядається як складник професійної компетентності, який являє собою динамічну інтегративну постійно збагачувану особистісну якість,

що відображає готовність і здатність застосовувати здобуті знання, уміння, навички в процесі здійснення аналітичної діяльності з метою одержання якісно нового знання для оперативного та продуктивного забезпечення процесу ухвалення рішень у різних галузях діяльності. Аналітична компетентність фахівців означеного профілю передбачає усвідомлені знання про аналітику, її функції, завдання, аналітичний інструментарій, оволодіння відповідними навичками, вміннями та набуття особистісних якостей, необхідних фахівцю для проведення аналітичної діяльності в професійній сфері.

Ефективне формування аналітичної компетентності майбутніх фахівців вимагає застосування науково-методичного забезпечення зазначеного процесу, що включає визначення шляхів, засобів, форм і методів роботи, спрямованих на підготовку студентів до аналітичної діяльності та їх проектування й упровадження на основі компетентнісного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого підходів з урахуванням можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Означене вимагає від викладача творчого підходу до організації навчального процесу, створення умов, критичного відбору навчального матеріалу, методів і форм роботи, які дають змогу поетапно залучити студентський колектив до активної пізнавальної діяльності.

Як відомо, аналітика – це цілісна сукупність принципів методологічного, організаційного технологічного забезпечення індивідуальної й колективної мисленнєвої діяльності, яка дає можливість ефективно опрацьовувати інформацію з метою вдосконалення якості наявних і набуття нових знань, а також підготовки інформаційної бази для прийняття оптимальних управлінських рішень [2, с. 30]. У свою чергу, аналітична (інформаційно-аналітична) діяльність – це сукупність дій на основі концепцій, методів, засобів, нормативно-методичних матеріалів для збирання, накопичення, оброблення й аналізу даних з метою обґрунтування і прийняття рішень [3, с. 42].

У дослідженні Л. Андрухів [1] наголошено, що змістові знання належать до об'єктів дії і зв'язків між ними, а операційні знання – це знання про способи дії з інформацією з певною метою. Уміння завжди передбачають використання знань, понять, правил і прийомів дій із ними, тобто спираються на активну інтелектуальну діяльність і обов'язково включають процеси мислення. Відповідно, навчальний процес має бути забезпечений нормативно-методичними, навчально-інформаційними та навчально-методичними матеріалами,

тобто навчально-методичним комплексом формування аналітичної компетентності майбутнього фахівця з документознавства й інформаційної діяльності. Основними формальними ознаками ефективності означених матеріалів є загальнодидактичні принципи: науковість, цілеспрямованість, системність, комплексність, варіативність, дієвість, практична спрямованість тощо.

Змістове наповнення процесу формування аналітичної компетентності має відповідати таким умовам: 1) вияв основних напрямів, ідей і тенденцій розвитку аналітики для її реалізації як наукового апарату в змісті відповідних навчальних дисциплін; 2) установлення певного обсягу стабільних фундаментальних та інструментальних знань, необхідних для розуміння й засвоєння аналітики, а також для набуття відповідних умінь і навичок; 3) пред'явлення певних вимог до рівнів загального та наукового розвитку студентів, до їхнього світогляду й кругозору, що забезпечують формування студентів як творчих фахівців із документознавства та інформаційної діяльності.

Виходячи із цього, процес роботи викладача над підготовкою навчального матеріалу має характер алгоритму, який можна подати у вигляді послідовності дій: побудова логічної структури змісту навчальних курсів з урахуванням сучасного рівня розвитку аналітики як наукової міждисциплінарної галузі; визначення принципів відбору змісту аудиторної та позааудиторної роботи студентів, організації самостійної, науково-дослідницької діяльності; відбір необхідної й достатньої кількості навчальних елементів з урахуванням логічної структури навчального предмета; визначення початкового та підсумкового рівнів засвоєння знань, сформованості відповідних умінь і навичок; репрезентація навчальної інформації з урахуванням рівня науковості змісту навчання (феноменологічний, аналітико-синтетичний, прогностичний і аксіоматичний); підготовка банку контрольно-вимірювальних матеріалів.

Ми виділяємо, зокрема, такі принципи відбору навчального матеріалу: відповідність змісту навчання майбутній діяльності фахівця з документознавства та інформаційної діяльності; урахування предмета і змісту аналітики як міждисциплінарної наукової галузі, предмета і змісту конкретної навчальної дисципліни; урахування співвідношення науки й навчального предмета; професійної спрямованості навчання. Згідно із завданнями формування аналітичної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності, особливого значення набуває принцип

дидактичної ізоморфності, який пов'язано з тим, що основні структурні елементи й смислові одиниці відповідного розділу аналітики переходять у навчальну дисципліну переосмисленими в дидактичному плані. Під час дидактичного оброблення наукової системи знань важливо зберегти основні елементи теорії й створити умови для розкриття природи цих елементів і характеру зв'язків між ними, оскільки «структура повинна слугувати еталоном для порівняння цілей і результатів навчання» [4, с. 68]. Конструювання навчального матеріалу має передбачати не лише об'єктивний зміст науки, а й давати чітке уявлення, з одного боку, про будову науки як системи теорій, з іншого – про будову теорії як певної системи знань.

Виходячи з вищесказаного, виділяємо такі критерії відбору навчального матеріалу: цілісне віддзеркалення завдань формування всебічно розвиненої особистості, наукової й практичної значущості змісту освіти, відповідності складності змісту реальним навчальним можливостям студентів, відповідності обсягу змісту часу вивчення, відповідності змісту освіти наявній навчально-методичній і матеріальній базі.

Згідно зі структурою аналітики, що репрезентована в дослідженнях Ю. Курносова, П. Конотопова [2, с. 43], підґрунтям аналітичної діяльності є знання з філософії, логіки та семіотики. Як показав аналіз навчальних планів із підготовки означених фахівців та окремих навчальних дисциплін, вони повною мірою наповнені необхідними знаннями для усвідомлення аналітики як процесу. Насамперед це знання категорійного поля загальнофілософських і загальнонаукових понять, законів філософії, законів логіки та закономірностей побудови й функціонування знакових систем. Також навчальні плани містять у собі сукупність дисциплін із природничих (фізики, математики, механіки тощо) та гуманітарних (історії, соціології, політології, юриспруденції, права, психології тощо) наук, змістові знання яких необхідні для здійснення аналітичної діяльності. Особливого значення набувають питання методології та методи дослідження в кожній із вищеназваних наук, які формують аналітичний інструментарій проблемних досліджень. Для майбутніх документознавців професійно значущими є знання інформаційно-комунікаційних технологій, різні аспекти функціонування яких розкриваються в таких дисциплінах, як «Інформаційні технології», «Інформатика теоретична», «Сучасні інформаційні мережі», «Комп'ютерні системи», «Теорія баз даних» тощо.

Важливим складником навчально-методичного забезпечення процесу формування аналітичної компетентності майбутніх фахівців із документознавства є добір відповідної наукової та навчально-методичної літератури з проблем аналітичної діяльності. Згідно з навчальним планом підготовки зазначених фахівців до джерельного забезпечення таких дисциплін, як «Організація роботи служби ДЗУП (документаційне забезпечення управління підприємством)», «Основи інформаційного менеджменту», «Організація референтської та офісної діяльності» тощо, мають бути включені *монографії*: В. Пархоменко «Інформаційна аналітика у сфері науково-технічної діяльності» (К., 2006), О. Кокорін «Аналитико-синтетическая переработка информации» (М., 2009), Ю. Курносков «Аналитика: методология, технология и организация информационно-аналитической работы» (М., 2004), «Азбука аналитики» (М., 2015), «Алгебра аналитики. Секреты мастерства в аналитической работе» (М., 2015) тощо; *навчальні посібники*: І. Кузнецов «Информация: сбор, защита, анализ» (М., 2001), Г. Власова, В. Лутовинова, Л. Титова «Аналитико-синтетическая переработка информации» (К., 2006), М. Рогожин «Документационное обеспечение управления» (М., 2008), Г. Гордукалова «Анализ информации: технологии, методы, организация» (СПб., 2009), В. Захарова, Л. Філіпова «Основи інформаційно-аналітичної діяльності» (К., 2013), О. Попчук «Професійна культура документознавця» (Рівне, 2013), В. Варенко «Інформаційно-аналітична діяльність» (К., 2014) та інші. Глосарії зазначених дисциплін мають бути доповнені понятійно-термінологічним апаратом аналітики.

З метою формування знань і вмінь використання сучасного інструментарію інформаційно-аналітичної роботи доцільно використовувати *міждисциплінарний практикум*, який містить комплекс завдань щодо роботи з текстом (інтерпретація та уточнення фактів, визначення джерел інформації), пошуковими запитами, інформаційними базами даних організацій (установ), документами різного виду і призначення, а також завдання й тести для контролю та самоконтролю.

Інформаційне забезпечення процесу формування аналітичної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності включає також складання *веббібліографічного списку джерел* із проблем аналітики загалом та аналітичної діяльності у сфері документознавства зокрема, а також *електронної бібліотеки*, що містить монографічну й на-

вчально-методичну літературу з відповідної тематики.

Процес формування аналітичної компетентності – це не лише робота викладача, а й активна робота самого студента, яка має бути забезпечена відповідним навчально-методичним матеріалом, у тому числі й навчальними посібниками, навчально-методичними посібниками, інтернет-ресурсами. Основними критеріями відбору зазначених джерел є доступність; відповідність змісту джерела дисципліні, темі, що вивчається; якість (науковість, достовірність, релевантність, авторитетність тощо); теоретична і практична значущість; професійна зорієнтованість тощо.

Особливе значення для документознавця-аналітика мають інтернет-ресурси, оскільки, *по-перше*, інтернет дає доступ до електронних бібліотек, цифрових баз даних (репозиторіїв), електронних видань (періодичних/неперіодичних), офіційних сайтів установ тощо, що дає змогу оперативно, у дистанційному режимі вивчити питання, які цікавлять, у повному обсязі. *По-друге*, дає доступ до інформаційних, професійних порталів, сайтів організацій, компаній, засобів масової інформації, які репрезентують оперативну поточну інформацію, що дає можливість забезпечити практико-зорієнтований характер навчально-пізнавальної діяльності студентів, а у професійній діяльності – вчасно корегувати управлінські рішення відповідно до нових умов. Особливе значення мають сайти аналітичних центрів (Think Tanks), оскільки їхня продукція може бути вагомим базисом у навчанні та професійній діяльності.

З урахуванням особливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на допомогу майбутнім фахівцям із документознавства та інформаційної діяльності складено *перелік інтернет-ресурсів*, що включає посилання на електронні бібліотеки, сайти відповідної тематики (наприклад, <http://dilo.kiev.ua/forum> (форум документознавців), <http://blog-doc-edu.blogspot.com> (Про документознавство та інформаційну діяльність), www.edou.ru (енциклопедія документознавців) тощо), посилання на сайти професійних спільнот аналітиків різного профілю.

Аналіз навчальних планів дисциплін фахового спрямування («Документознавство», «Організація діловодства», «Документаційне забезпечення управління» тощо) свідчить, що вони містять у собі розрізнені елементи формування аналітичної компетентності, однак їх розсіювання на значну кількість дисциплін не сприяє цілеспрямованому формуванню означеної компетент-

ності, призводить лише до інтуїтивного набуття аналітичних умінь і навичок, що не дає змоги повною мірою здійснювати аналітичну діяльність у навчально-пізнавальній і, тим паче, майбутній професійній діяльності. Оскільки навчальний процес характеризується низьким рівнем міжпредметних і міждисциплінарних зв'язків, це не сприяє формуванню в студентів системного бачення, розуміння глобальних процесів, а в окремих випадках призводить до втрати вже здобутих знань для здійснення аналітичної діяльності в подальшій професійній діяльності.

Тому важливе значення для формування аналітичної компетентності в майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності має виокремлення самостійної дисципліни «Основи інформаційно-аналітичної діяльності» як передумови формування системного бачення аналітики, аналітичних умінь та аналітичних навичок роботи з інформацією. Конструювання дисципліни за модульним підходом має враховувати й логіку розвитку аналітики як такої, й логіку розвитку наук, що становлять її підґрунтя. Доцільним є включення до модулів пропонованої навчальної дисципліни таких питань:

- сутність, структура та завдання аналітики;
- аналітика як інтерфейс між теорією і практикою;
- принципи організації аналітичної діяльності;
- вимоги до організації інформаційно-аналітичного забезпечення управлінської діяльності;
- засоби автоматизації інформаційно-аналітичної роботи;
- логіка й етапи аналітичного дослідження;
- робота з джерелами інформації;
- застосування законів і правил логіки в аналітичному дослідженні;
- види аналітичних документів;
- вимоги до укладання та оформлення аналітичних документів тощо;
- кодекс етики аналітика в галузі документознавства й інформаційної діяльності.

Отже, навіть у такому згорнутому поданні тем змісту дисципліни простежується теорія аналітики, організація та методика аналітичної діяльності, укладання аналітичних документів як підсумок аналітичної роботи.

Забезпечення ефективності процесу формування аналітичної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності пов'язано з використанням активних та інтерактивних методів навчання. Активні методи навчання розглядаються як сукупність способів

активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів (активний викладач і активний студент), які спонукують їх до активної розумової й практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом. Загальновідомо, що різні процеси сприйняття інформації людиною по-різному впливають на її запам'ятовування. Зокрема, від пасивного сприйняття інформації запам'ятовується лише 10% – від прочитаного, 20% – від почутого, 30% – від побаченого, 50% – від побаченого та почутого. Порівняно з активним сприйняттям, у пам'яті зберігається 80% – від того, що говорить людина сама, 90% – від того, що виконує або створює самостійно.

Також, порівняно з традиційними методами навчання, активні мають відмінні риси: примусова активізація мислення й поведінки тих, кого навчають (змушена активність); обов'язковість взаємодії тих, кого навчають, між собою й/або з викладачем; підвищений ступінь мотивації, емоційності і творчий характер занять; спрямованість на переважне здобуття й/або розвиток професійних, інтелектуальних, поведінкових навичок і вмінь у стислий термін; наявність передумов для поетапного оцінювання успішності й повноти засвоєння навчального матеріалу тощо. Крім того, на думку П. Щербаня, «активне навчання має на меті зробити кожного студента безпосереднім учасником навчально-виховного процесу. Для цього навчально-виховний процес має бути імітацією того середовища, в якому доведеться працювати студентам» [5, с. 4]. З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій в освіті з'явилися й відповідні нові методи активного навчання – кейс-технології, метод проектів, навчання у співробітництві тощо.

Процес формування аналітичної компетентності в майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності вимагає наявності діагностичного інструментарію перевірки її сформованості. Відбір комплексу методів діагностики ґрунтується на системному, діяльнісному й особистісно зорієнтованому підходах і представлений сукупністю традиційних та інноваційних психолого-педагогічних методик, розроблених вітчизняними й зарубіжними дослідниками: анкетування, бесіда, спостереження, усне опитування; проблемне завдання, метод проектів, аналіз ситуацій, рефлексивні завдання тощо; тести, альтернативний вибір, діагностичні контрольні роботи тощо. З урахуванням значущості аналітичного мислення діагностичний інструментарій має включати відповідні методи його діагностики, наприклад,

опитувальник «Стилі мислення» (Р. Бремсон, А. Харрисон), методика «Тип мислення» (Г. Резапкіна), тест Г. Гарднера тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Формування аналітичної компетентності в майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності – це складний, системний і цілеспрямований процес, що вимагає відповідного навчально-методичного забезпечення (нормативно-методичні, навчально-інформаційні й навчально-методичні матеріали), яке має розроблятися з урахуванням загальнодидактичних (науковість, системність, комплексність, варіативність, практична спрямованість тощо) і специфічних (відповідність змісту навчання майбутній діяльності фахівця з документознавства та інформаційної діяльності; урахування особливостей аналітики як міждисциплінарної наукової галузі; урахування співвідношення науки й навчального предмета; професійної спрямованості навчання; дидактичної ізоморфності) принципів. Формування аналітичної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності становить передумови для становлення фахівців, які володіють сучасними інформаційними техноло-

гіями, технологією й методикою згортання та перероблення інформації, вміють оперувати інформаційними масивами.

Подальші науково-дослідні пошуки пов'язані з дослідженням різних аспектів формування аналітичної компетентності в майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності, зокрема кейс-методу як засобу формування аналітичної компетентності тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрухив Л.В. Формирование у будущих экономистов умения работать с информацией : дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Л.В. Андрухив. – Ставрополь, 2008. – 179 с.
2. Курносков Ю.В. Аналитика: методология, технология и организация информационно-аналитической работы / Ю.В. Курносков, П.Ю. Конотопов. – М. : Русаки, 2004. – 550 с.
3. Муковський І.Т. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах : [навч. посіб.] / І.Т. Муковський, А.Г. Міщенко, М.М. Шевченко. – К. : Кондор, 2012. – 224 с.
4. Сохор Б.И. Логическая структура учебного материала / Б.И. Сохор. – М. : Педагогика, 1974. – 192 с.
5. Щербань П.М. Активні методи підготовки майбутніх учителів / П.М. Щербань. – К. : Знання, 1988. – 48 с.